

GEOGRAFIYA TA'LIMINI MUVAFFAQIYATLI TASHKIL QILISHDA KOMPETENSIYAVIY YONDASHUVNING AHAMIYATI

Maxmudova Charos Ikromovna, Chirchiq davlat pedagogika universiteti "Geografiya" kafedrasida katta o'qituvchisi

THE IMPORTANCE OF A COMPETENCY-BASED APPROACH IN THE SUCCESSFUL ORGANIZATION OF GEOGRAPHY EDUCATION

Makhmudova Charos Ikromovna, Senior Lecturer, Department of Geography, Chirchik State Pedagogical University

ЗНАЧЕНИЕ КОМПЕТЕНТНОСТНОГО ПОДХОДА В УСПЕШНОЙ ОРГАНИЗАЦИИ ГЕОГРАФИЧЕСКОГО ОБРАЗОВАНИЯ

Махмудова Чарос Икромовна, старший преподаватель кафедры географии Чирчикского государственного педагогического университета

<https://orcid.org/0009-0001-5802-2873>

e-mail:

ikramovnacharos@gmail.com

Annotatsiya: Ushbu maqolamizda ta'limda kompetensiyaviy yondashuvning bo'lajak kadrlarning shaxsiy va kasbiy rivojlanishi uchun zarur bo'lgan amaliy ko'nikmalarni shakllantirishdagi imkoniyatlari, shuningdek, geografiya ta'limida kompetensiyaviy yondashuv asosida talabalarning kasbiy yo'nalishga muvofiq bilim va malakalarini o'z vaqtida samarali shakllantirish masalalarining dolzarbligi tahlil qilingan.

Kalit so'zlar: kompetentlik, kompetensiyaviy yondashuv, kasbiy moslashuvchanlik, global muammolar, geografik axborot tizimlari (GIS), integratsiya, resurs, innovatsion yondashuv, ekologik xavfsizlik, tanqidiy fikrlash, landshaft, toponimika, ijtimoiy-geografik xususiyatlar.

Abstract: This article analyzes the possibilities of the competency-based approach in education in forming practical skills necessary for the personal and professional development of future personnel, as well as the relevance of the issues of timely and effective formation of knowledge and skills in accordance with the chosen professional direction based on the competency-based approach in geography education.

Keywords: competence, competency-based approach, professional flexibility, global problems, geographic information systems (GIS), integration, resource, innovative approach, environmental safety, critical thinking, landscape, toponymy, socio-geographical features.

Аннотация: В статье анализируются возможности компетентностного подхода в образовании по формированию практических навыков, необходимых для личностного и профессионального развития будущих кадров, а также актуальность вопросов своевременного и эффективного формирования знаний и навыков в соответствии с выбранной специализацией. профессиональная направленность на основе компетентностного подхода в географическом образовании.

Ключевые слова: компетентность, компетентностный подход, профессиональная адаптивность, глобальные проблемы, географические информационные системы (ГИС), интеграция, ресурс, инновационный подход, экологическая безопасность, критическое мышление, ландшафт, топонимика, социально-географические особенности.

KIRISH. Bugungi kunda dunyo ta'lim tizimida ta'limni kompetensiyaviy yondashuv asosida tashkil qilish samaradorligiga katta e'tibor qaratilmoqda.

Shu o'rinda mamlakatimizda so'nggi yillarda ta'lim jarayoniga kompetensiyaviy yondashuvning joriy qilinishi davlat siyosatining ustuvor yo'nalishiga aylanmoqda. Bu jarayonda respublikamizda ta'lim sifatini oshirish va global standartlarga mos kadrlarni tayyorlash ustuvor masalalardan sanaladi. Ayni damda yurtimizdagi ta'lim islohotlari mazmuni, ta'lim jarayonini xalqaro standartlarga muvofiq ravishda modernizatsiya qilish, talabalarda tahliliy fikrlash va tanqidiy yondashuvlarni rivojlantirishga qaratilgan. Ayniqsa, geografiya fanlarini o'qitishda turli innovatsion usullardan samarali foydalanish asosida geografik kompetensiyalarni rivojlantirish muhim hisoblanadi. Mazkur jarayonda kompetensiyaviy yondashuvga asoslangan ta'lim talabalarda qayta ishlash ko'nikmalarini rivojlantirish, hamda darsdan tashqari mashg'ulotlarda amaliyotlar orqali zaruriy bilim va ko'nikmalarga ega bo'lish imkonini beradi.

MUHOKAMA. XXI asrning globallashtirilgan dunyosida kasbiy faoliyatda muvaffaqiyat qozonish uchun bilimlarni amaliyotga integratsiya qilishning ahamiyati juda katta. **Kompetensiyaviy yondashuv** ta'lim jarayonida nazariy bilimlarni faqat o'zlashtirish emas, balki ularni hayotda qo'llash ko'nikmalarini shakllantirishga qaratilgan innovatsion yondashuv hisoblanadi.

YUNESKONing ta'lim bo'yicha ilmiy dokladida ta'kidlanishicha, XXI asrdagi ta'lim jarayonida innovatsion yondashuvlar, jumladan, kompetensiyaviy yondashuv asosida shakllantirilgan ta'lim jarayoni talabalarda nafaqat nazariy bilimlarni, balki ularni hayotda qo'llash uchun zarur bo'lgan amaliy ko'nikmalarini rivojlantirishda muhim o'rin tutadi[1]. Albatta, ushbu yondashuv ta'lim va hayot o'rtasidagi bog'liqlikni ta'minlab beradi.

YUNESKO kompetensiyaviy yondashuvni XXI asrdagi ta'lim jarayonining eng muhim tamoyili sifatida baholaydi. Kompetensiyaviy yondashuv amaliyotga yo'naltirilgan ta'limni qo'llab-quvvatlaydi, chunki u nazariy bilimlarni hayotda uchraydigan muammolarni yechish uchun amaliy ko'nikmalarga aylantirishni talab qiladi. Masalan,

geografiya ta'limida talabalar joy nomlari va tabiiy hodisalarni o'rganish jarayonida zamonaviy vositalardan, jumladan, geografik axborot tizimlari (GIS) va interaktiv xaritalardan foydalanishni o'rganadilar. Bu yordamida talabalar nafaqat ma'lumotlarni tahlil qilishni, balki uni vizuallashtirish va tadqiqot natijalarini samarali taqdim etishni ham o'rganadilar[2]. Kompetensiyaviy yondashuvning amaliy ahamiyati ham bevosita birinchi navbatda nazariya va amaliyot integratsiyasida namoyon bo'ladi. Jumladan, yuqori darajadagi ta'lim jarayonida nazariy bilimlarni hayotda qo'llash qobiliyatini shakllantirish asosiy maqsad qilib qo'yilgan. Kompetensiyaga asoslangan ta'limning asosiy maqsadi bu har bir talabaga zaruriy ko'nikmalarni egallash va katta muvaffaqiyatlarga erishish uchun keng imkoniyat berishdir. Bunday yondashuvda ta'limda, asosiy e'tibor har bir talabaning fan bo'yicha qanchalik malakali ekanligiga qaratiladi. Demak, talaba o'z mahoratini ko'rsata olgandagina bilimlarini rivojlantirishi mumkin. O'qituvchilar esa har bir talabaning o'z iqtidorini namoyon qilishi uchun avval to'liq o'zlashtirishni ta'minlaydi[3]. Kompetensiyaviy yondashuv talabalarga shaxsiy va kasbiy rivojlanish uchun zarur bo'lgan amaliy ko'nikmalarini shakllantirish imkoniyatini beradi. U individual yondashuvni qo'llab-quvvatlaydi, bu esa har bir talaba uchun shaxsiy ehtiyojlar va imkoniyatlardan kelib chiqib ta'lim olishni ta'minlaydi. Bu jarayon talabalarining tanlangan kasb yo'nalishiga muvofiq bilim va malakalarining rivojlanishiga samara beradi. Geografiya fani nuqtayi nazaridan kompetentlik bu o'qituvchi noan'anaviy vaziyatlarda, kutilmagan hollarda o'zini qanday tutishi, muloqotga kirishishi, noaniq vazifalarni bajarishda, ziddiyatlarga to'la ma'lumotlardan foydalanishda, izchil rivojlanib boruvchi va murakkab jarayonlarda to'g'ri va asosli harakatlanish rejasi bilan faoliyat olib borishini anglatadi. Mana shunday faoliyat geografiya fani dars jarayonlarida ham kompetentlik orqali yondashuvni yo'lga qo'yishda ijobiy samara beradi.

O'zbekistonda geografik kompetensiyalarni rivojlantirish bo'yicha olib borilgan ilmiy tadqiqotlar ta'lim jarayonining zamonaviy talablariga javob berish bilan birga, global va mintaqaviy muammolarni hal qilishga yo'naltirilgan. Ushbu

tadqiqotlar uzluksiz ta'lim tizimidagi nazariy va amaliy yondashuvlarni uyg'unlashtirish orqali geografik bilimlarni chuqurlashtirish, ekologik savodxonlikni oshirish, turizmni rivojlantirish va tabiiy resurslarni samarali boshqarishda alohida ahamiyat kasb etgan.

Kompetensiya faqat bilim yoki ko'nikma bilan chegaralanmaydi, balki bu aniq maqsad, motiv, qiziqish, mavjud bilim, faoliyat nazorati va irodaviy yo'naltirilganlikni tartibga solish usullarini o'zida mujassam etgan shaxsning shaxsiy sifatidir [1].

XULOSA. Kompetensiyaviy yondashuv zamonaviy o'qitish texnologiyalarini va usullarini qo'llab-quvvatlashni talab etadi. Bu esa interaktiv dars berish yo'llari orqali o'quv dasturlarini yaratishda yangiliklarni joriy etishga imkon beradi. Geografiya fanini o'qitishda kompetensiyaviy yondashuvning zarurati asosiy masalalarni hal qilishda yaqqol namoyon bo'ladi. Talabalar tabiiy resurslarni doimiy ravishda saqlashi uning ekologik tizimlarni tushunishiga, unga e'tibor qaratish va berilgan resurslardan samarali foydalanishni o'rganishga yordam beradi.

ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. UNESCO. *Rethinking education: Towards a global common good?* YUNESKO, 2015. <https://unesdoc.unesco.org/>.
2. Goodchild M.F. *Geographic information systems and science* (2nd ed.). Hoboken, NJ: Wiley, 2007.
3. Maxmudova Ch.I., Ijodiy faoliyat asosida geografik obyekt va joy nomlarini to'g'ri qo'llay olish kompetensiyasini shakllantirish metodikasi. // *Geografiya – nazariyadan amaliyotga. Xalqaro ilmiy-amaliy konferensiya.* 360-366 b. 2024-yil 25-noyabr.
4. Qorayev, S. (2016). Specific features of interdisciplinary coherence and interoperability. *Education, Science and Innovation*, 2 (2), 45-50.
5. Mahmudova Ch.I. Talabalarda geografik obyekt va joy nomlarini to'g'ri qo'llay olish kompetensiyasini rivojlantirishda ajdodlar ilmiy merosidan foydalanishning zarurati. *Ta'lim va innovatsion tadqiqotlar.* №7 / 2023. 150-b.

